

REPUBLICA MOLDOVA 2019

RAPORT PRIVIND DREPTURILE OMULUI

Notă: Dacă nu se specifică altfel, toate referințele din acest raport exclud regiunea secesionistă Transnistria.

REZUMAT EXECUTIV

Moldova este o republică cu o formă de democrație parlamentară bazată pe alegeri multipartide competitive. Constituția prevede o ramură legislativă și una executivă, precum și un sistem judiciar independent și o separare clară a puterilor. Autoritatea legislativă este investită în parlamentul unicameral. Alegerile parlamentare din 24 februarie au respectat majoritatea angajamentelor față de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Consiliul Europei, precum și alte angajamente internaționale, cu toate că observatorii au remarcat acuzații de cumpărare a voturilor și utilizare neconformă a resurselor administrative. Două runde de alegeri prezidențiale organizate în 2016 au avut ca rezultat alegerea lui Igor Dodon. Potrivit misiunii OSCE de observare a alegerilor, ambele runde au fost competitive și au respectat libertățile fundamentale. Observatorii naționali și internaționali au remarcat, cu toate acestea, o acoperire mediatică polarizată și neechilibrată, o retorică dură și intolerantă, o lipsă de transparență în finanțarea campaniei electorale, precum și cazuri de abuz al resurselor administrative.

Forțele de poliție națională se subordonează Ministerului Afacerilor Interne și reprezintă organul principal de aplicare a legii, responsabil de securitatea internă, ordinea publică, traficul, migrația și controlul la frontieră. Poliția are două subdiviziuni: poliția criminală și cea responsabilă pentru ordinea publică. Agențiile din componența ministerului sunt Inspectoratul General al Poliției, Poliția de Frontieră, Serviciul de Protecție Civilă, Carabinieri (o jandarmerie militarizată responsabilă de protejarea clădirilor publice și alte funcții de securitate națională), Biroul pentru Migrație și Azil și Agenția pentru Rezerve Materiale. Autoritățile civile au menținut un control eficient asupra forțelor de securitate.

La 7 iunie, șase săptămâni după alegerile parlamentare, țara s-a confruntat cu o criză politică și constituțională fără precedent, după ce Curtea Constituțională a dispus dizolvarea parlamentului, afirmând că termenul de formare a majorității parlamentare a expirat, suspendându-l în același timp din funcție pe președintele Dodon. Partidul Democrat (PDM), aflat atunci la guvernare, a refuzat să cedeze puterea coaliției de guvernare nou formate dintre Partidul Socialist (PSRM) pro-rus și platforma pro-occidentală ACUM sau blocul ACUM. Drept urmare, între 7 și 14 iunie au existat două guverne paralele. Urmare negocierii intense și implicării diplomatice, a avut

partea Blocului ACUM în funcția de prim-ministru și Zinaida Greceanîi de la PSRM în calitate de președinte al parlamentului.

La 12 noiembrie, Cabinetul Sandu a fost demis în baza votului de neîncredere exprimat de majoritatea deputaților din partea PSRM și PDM, urmare unei dispute în interiorul coaliției asupra alegerii noului procuror general. Două zile mai târziu a fost investit un nou guvern minoritar numit de PSRM, condus de fostul consilier prezidențial Ion Chicu și susținut de PDM.

Printre problemele legate de drepturile omului s-a numărat tortura, arestarea sau detenția arbitrară, condiții dure și periculoase pentru viață în locurile de detenție; arestări din motive politice; nerespectarea dreptului la viață privată, probleme cu independența justiției, acte de corupție, violența și abuzuri medicale împotriva copiilor și adulților în spitale de psihiatrie și instituții rezidențiale pentru persoanele cu dizabilități mentale, precum și folosirea muncii forțate sau obligatorii a copiilor.

Deși autoritățile au investigat sesizările privind abuzurile comise de oficiali, rareori au reușit urmărirea penală și pedepsirea oficialilor acuzați de încălcări ale drepturilor omului sau corupție. Urmărirea penală selectivă a oficialilor pe motive politice a continuat. Impunitatea continuă să fie o problemă majoră. Partidele de opoziție au raportat presiuni și persecuții și detenții motivate politic.

În anul 1990, separatiștii au declarat o "Republică Moldovenească Nistreană" (Transnistria) de-a lungul frontierei cu Ucraina. În baza unui acord de încetare a focului din 1992 a fost instituită o forță de menținere a păcii formată din unități moldovenești, ruse și transnistrene. Autoritățile centrale nu și-au exercitat autoritatea în regiune, iar autoritățile transnistrene au guvernat prin intermediul unor structuri administrative paralele. Au fost raportate cazuri de tortură, arestări arbitrară și detenții ilegale aplicate de poliția din Transnistria.

Secțiunea 1. Respectarea integrității persoanei, inclusiv lipsa constrângerii prin:

a. Privare arbitrară de viață și alte omucideri ilegale sau motivate politic

Nu au existat rapoarte că guvernul sau agenții ale acestuia au comis ucideri arbitrară sau ilegale.

b. Disparații de persoane

Nu au fost raportate cazuri de dispariții de persoane atribuite autorităților guvernamentale.

c. Tortura și alte tratamente sau pedepse cu cruzime, inumane sau degradante

Deși legislația interzice astfel de practici, avocatul poporului (ombudsmanul) și procuratura anticorupție au raportat acuzații de tortură, tratamente cu cruzime, inumane și degradante și abuz medical, în principal în instituțiile de detenție și în instituțiile psihiatrice. Au fost raportate cazuri de maltratare în detenție preventivă în cadrul secțiilor de poliție, în special în inspectoratele de poliție teritoriale.

În prima jumătate a anului, direcția anti-tortură a Procuraturii Generale a primit 456 de plângeri cu privire la acte de tortură și maltratare, o creștere considerabilă față de anul precedent. Au fost raportate mai multe incidente de tortură sau tratamente inumane care ar fi avut loc în stradă, dar peste 200 cazuri s-ar fi produs în cadrul instituțiilor subordonate autorităților guvernamentale. Procurorii au inițiat 45 cauze penale.

Avocatul poporului a raportat că cele mai multe acuzații de tortură au avut loc în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău, penitenciarul nr. 11 din Bălți, penitenciarele nr. 15 și nr. 4 din Cricova.

Organizațiile neguvernamentale pentru drepturile omului (ONG-uri) au raportat că autoritățile au continuat să aplice tortura, inclusiv ca instrument politic. Impunitatea a persistat, iar numărul acțiunilor penale inițiate a fost considerabil inferior numărului de plângeri depuse. ONG-urile au remarcat că documentarea cazurilor de tortură este deficitară, ceea ce duce la dificultăți în investigații și acces limitat la justiție pentru victime. Instanțele nu au analizat alte probe medicale decât rapoartele medico-legale, care nu întotdeauna au reflectat toate consecințele torturii.

Într-un raport publicat în decembrie 2018, urmare a vizitei experților săi în țară efectuate în iunie 2018, Comitetul Consiliului pentru Europa pentru Prevenirea Torturii (CPT) a raportat cazuri de intimidare și violență împotriva deținuților, care ar fi fost comise de către alți deținuți, cu acordul tacit al administrației penitenciarelor. CPT a raportat că unii paznici au avut o colaborare tacită cu liderii informali ai grupărilor din cadrul penitenciarelor și nu au reușit să ofere un mediu sigur pentru deținuți.

În iulie, instanțele judecătorești au condamnat doi polițiști și patru deținuți pentru tortură în cazul lui Andrei Braguță, care a fost găsit mort în

Penitenciarul nr.16 în 2017. În timp ce se afla în detenție preventivă, Braguță a fost snopit în bătaie de mai mulți deținuți cu aprobarea tacită a gardienilor închisorii, care au ignorat apelurile lui Braguță pentru ajutor și asistență medicală. Un ofițer de poliție a fost condamnat la patru ani de închisoare, cu interdicția de a activa în cadrul Ministerului Afacerilor Interne pentru o perioadă de șapte ani; un al doilea ofițer a primit o pedeapsă cu suspendare de patru ani, cu interdicția de a ocupa funcții în cadrul Ministerului pe un termen de cinci ani. Trei deținuți au primit pedeapsă cu suspendare pe un termen de cinci ani, în timp ce un alt deținut a fost condamnat la cinci ani de închisoare. La situația din noiembrie, pe rolul instanțelor de judecată se aflau două dosare penale împotriva a 13 ofițeri de poliție din cadrul unității de detenție preventivă a poliției din Chișinău acuzați de tratament inuman și doi medici acuzați de neglijență la locul de muncă.

Pe parcursul anului 2018, în cadrul monitorizării centrelor de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități și spitalelor psihiatrice Institutul pentru Drepturile Omului (IDOM) a identificat cazuri de internare forțată a persoanelor care nu aveau nicio dizabilitate. De exemplu, în 2018, circa 7000 de pacienți au fost plasați la Spitalul de Psihiatrie din Chișinău împotriva voinței lor, fapt ce a rezultat în 50 de hotărâri judecătorești cu privire la lipsire de libertate împotriva voinței persoanelor. De asemenea, IDOM a raportat cazuri de internare a copiilor cu autism în spitale psihiatrice fără acces la programe de tratament specializat.

Potrivit unui raport al Promo-LEX, nu a existat nici un mecanism pentru a investiga presupusele acte de tortură comise în Transnistria de către forțele de securitate transnistrene. Nu au fost inițiate cauze penale pentru „furnizarea de declarații sub constrângere prin violență, umilire sau tortură” de la înființarea „comitetului de anchetă” transnistrene. Promo-LEX a remarcat faptul că în regiunea transnistreană autoritățile au aplicat cele mai inumane și degradante tratamente pentru a obține mărturii auto-incriminatorii. Printr-o hotărâre din 17 septembrie a Curții Europene pentru Drepturile Omului, Moldova a fost declarată vinovată pentru tratament inuman sau degradant în două dosare.

Condițiile de detenție din penitenciare și centrele de detenție

În pofida lucrărilor de reconstrucție și unor renovări minore la câteva instituții de detenție, în majoritatea penitenciarelor și centrelor de detenție condițiile au rămas aspre și au constituit o formă de tratament inuman și degradant din cauza condițiilor de sanitație proastă, lipsei condițiilor de

intimitate, obstacolelor în calea accesului sau accesului insuficient la plimbări în aer liber și lipsei de facilități adaptate persoanelor cu dizabilități.

Citând deținuții din regiune, Promo-LEX a declarat că în regiunea Transnistreană condițiile de detenție sunt periculoase pentru viață și sănătate.

Condițiile fizice: Penitenciarele și centrele de detenție au fost oarecum supraaglomerate. Potrivit ONG-urilor pentru drepturile omului, abuzul și folosirea exagerată a aresturilor preventive, în combinație cu aplicarea insuficientă a măsurilor alternative neprivative de libertate, au contribuit la supraaglomerarea centrelor de detenție. Pe parcursul anului, membrii Consiliului pentru Prevenirea Torturii în cadrul mecanismului național de prevenire a torturii (MNPT) au efectuat 25 vizite preventive în penitenciare, centre de detenție preventivă și centre de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități. Printre principalele deficiențe constatate se numără: condiții de detenție proaste, arest preventiv care depășește 72 de ore, lipsa accesului la lumină naturală și aer curat, lipsa condițiilor de intimitate; servicii de alimentație și îngrijire medicală deficiente; lipsa meniurilor adaptate la starea medicală sau cerințele religioase; supraaglomerarea, condiții insalubre; nesepararea minorilor de adulți; deficitul de personal și inaccesibilitatea pentru persoanele cu dezabilități.

Ca și în anii precedenți, penitenciarul nr. 13 din Chișinău a avut cele mai proaste condiții. Deținuții s-au plâns de faptul că ar fi fost plasați în celule aflate în subsolul închisorii, care nu întruneau standardele naționale sau internaționale. Totuși, numărul de acuzații de tortură și tratament inuman a scăzut ușor. În mai multe cauze, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) a constatat necorespunderea condițiilor de detenție din Penitenciarul nr. 13 cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului. Celulele au fost supraaglomerate (în unele celule, până la 16 deținuți au fost plasați pe o suprafață de 24 metri pătrați), neigienice și lipsite de ventilație, lumină naturală sau acces permanent la apă pentru igiena personală.

Potrivit ONG-urilor pentru drepturile omului, situația în locurile de detenție ale secțiilor de poliție s-a îmbunătățit datorită unor lucrări de reparație. Totuși, în 15 din 30 centre de detenție, ONG-urile au raportat condiții inadecvate pentru distribuirea hranei; condiții sanitare necorespunzătoare; asistență medicală necorespunzătoare; lipsa de perne, saltele, lenjerie de pat curată și îmbrăcăminte. Instituțiile de detenție, situate în cea mai mare parte în subsolurile secțiilor de poliție, nu aveau acces la lumină naturală,

ventilație adecvată și sisteme de canalizare. ONG-urile pentru drepturile omului au remarcat și faptul că deținuții preventivi nu au beneficiat de hrană în zilele în care avea loc ședința de judecată – o problemă destul de gravă pentru deținuții transportați de la mare distanță de instanța de judecată, ceea ce, în unele cazuri, a însemnat că nu au primit mâncare o zi întreagă.

Asistența medicală a fost necorespunzătoare în majoritatea penitenciarelor. În timp ce actele normative impun autoritățile să separe persoanele suspectate de tuberculoză de ceilalți deținuți, autoritățile au plasat deseori persoane cu diverse alte boli împreună cu persoanele cu un diagnostic neconfirmat de tuberculoză, expunându-le la posibile infecții. Majoritatea penitenciarelor nu aveau infrastructura corespunzătoare pentru persoanele cu dizabilități, ceea ce a condus la tratament inuman și degradant. Potrivit Promo-Lex, 30 de deținuți au decedat în fiecare an din cauza unei asistențe medicale necorespunzătoare.

Maltratarea deținuților de către poliția din Transnistria a continuat să fie o problemă majoră. Potrivit rapoartelor Promo-Lex, condițiile de detenție din regiune nu s-au îmbunătățit.

Administrare: Procedurile interne de investigare în sistemul penitenciar au rămas slabe, iar deținuții au continuat să aibă acces limitat la mecanismele de reclamații. În timp ce deținuții au avut, în general, dreptul de a depune plângeri la autoritățile judiciare, unii deținuți au raportat acte de cenzură și pedepse aplicate de personalul închisorii sau de către alți deținuți, înainte sau după depunerea plângerilor. Președintele comisiei parlamentare pentru drepturile omului a raportat multiple plângeri din partea deținuților privind tratamentul inuman și degradant, cu o implicare activă sau pasivă a administrației penitenciare și inacțiune din partea conducerii Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Informații demne de încredere privind administrarea penitenciarelor din regiunea transnistreană nu au fost disponibile. Autoritățile transnistrene au raportat circa 3,000 de deținuți în regiune.

Monitorizare independentă: Guvernul a permis o anumită monitorizare independentă a condițiilor de detenție de către observatorii locali și internaționali pentru drepturile omului, iar oficialii închisorii, în general, au permis observatorilor să-i intervieveze pe deținuți în privat.

Nu au fost raportate monitorizări independente ale spațiilor de detenție din regiunea transnistreană.

Îmbunătățiri: Avocații persoanelor deținute în dosare sensibile din punctul de vedere politic au raportat anumite îmbunătățiri în accesul la clienții lor urmare schimbării puterii produse în luna iunie.

d. Arestarea și detenția arbitrară

Constituția și legislația interzic arestarea și detenția arbitrară și stipulează dreptul oricărei persoane de a contesta legitimitatea arestării sau detenției sale în instanță.

În Transnistria, autoritățile au continuat să recurgă la arestare și detenție arbitrară a persoanelor. Într-o hotărâre din 2018, CEDO a concluzionat că instanțele care emit mandate de arestare în regiunea transnistreană „fac parte dintr-un sistem care nu respectă prevederile legale”, în special din cauza reținerilor care depășeau normele legale și examinării apelurilor pentru extinderea termenelor de detenție în absența inculpaților.

În trecut, au existat practici de reținere a persoanelor căutate de către autoritățile transnistrene și transferare a acestora în Transnistria fără nici un proces corespunzător, practică care s-a încheiat oficial în 2012, după ce a fost declarată neconstituțională. Totuși, pe parcursul anului au fost raportate cazuri când poliția moldovenească a permis poliției din Transnistria să rețină persoane pe teritoriul controlat de autoritățile constituționale și să le transporte în Transnistria fără un proces corect.

Procedurile de arestare și tratamentul deținuților

Legislația permite judecătorilor să emită mandate de arestare pe baza probelor primite de la procurori. Autoritățile trebuie să informeze cu promptitudine persoanele reținute despre motivele reținerii și să descrie învinuirile aduse împotriva lor. Bănuții pot fi reținuți fără a fi puși sub învinuire timp de 72 ore. În 2018 judecători de instrucție au aprobat 88.4% dintre cererile pentru emiterea mandatului de arest, aceasta fiind cea mai mare cifră din istoria țării.

Odată învinuit, un deținut poate fi eliberat în așteptarea procesului. Legea prevede eliberarea pe cauciune, dar autoritățile, în general, nu au folosit-o din cauza lipsei de mecanisme practice de implementare. În loc de privarea preventivă de libertate, instanțele mai pot aplica controlul judiciar sub formă de arest la domiciliu sau restricții de călătorie. Consiliul Superior al Magistraturii a raportat că judecătorii rareori au aplicat măsuri alternative detenției. Legea prevede anumite garanții împotriva folosirii arbitrare a detenției preventive și impune aplicarea măsurilor alternative pe cât posibil.

Judecătorii au folosit în mod disproporționat mecanisme alternative neprivative de libertate în cazurile cu implicații politice.

Prevenții au dreptul la un avocat al apărării, dar uneori autoritățile au limitat acest drept. În unele cazuri, autoritățile nu au permis accesul la un avocat decât după 24 de ore de la reținere. Autoritățile au cerut baroului local să ofere reprezentare inculpaților săraci, însă deseori rambursările din partea statului pentru onorariul avocaților au fost efectuate cu întârziere. Adesea inculpații săraci nu au beneficiat de asistență juridică adecvată.

Detenția preventivă: Legislația permite detenția preventivă până la 30 de zile. Instanțele pot prelungi detenția preventivă la demersul procurorilor, prezentată la sfârșitul fiecărei perioade de 30 de zile, pentru cel mult 12 luni, în funcție de gravitatea învinuirilor. Detenția preventivă cu durată de mai multe luni a fost o situație frecventă.

e. Nerespectarea dreptului la un proces public echitabil

Deși legea prevede un sistem judiciar independent, cazurile în care oficialii guvernamentali nu respectă independența justiției rămân o problemă. De multe ori s-a încălcat procedura de atribuire aleatorie a dosarelor judecătorilor, conform prevederilor legii. Justiția selectivă a continuat să fie o problemă. Până la schimbarea puterii din iunie, publicul și presa nu aveau acces la procedurile judecătorești în mai multe cazuri cu profil înalt cu implicarea actualilor sau foștilor funcționari guvernamentali și bancari. Avocații s-au plâns de încălcarea drepturilor inculpaților la un proces public echitabil.

Reprezentanții mass-media și ONG-urile au exprimat îngrijorări în legătură cu limitările accesului la date pe portalul național unic al instanțelor dezvoltat de Agenția de Administrare a Instanțelor a Ministerului Justiției. Societatea civilă și jurnaliștii s-au plâns de imposibilitatea de a găsi numele persoanelor implicate în cauzele în instanță, precum și a persoanelor care au judecat sau au efectuat urmărirea penală într-un caz sau altul din cauza inexistenței opțiunilor de căutare.

În iulie, o instanță din Chișinău a achitat-o pe judecătoarea Domnica Manole, care fusese acuzată de abuz de putere după ce a anulat o decizie a Comisiei Electorale Centrale favorizată de fostul regim, iar în august a fost numită judecător la Curtea Constituțională. Judecătoarea Manole fusese demisă prin decret prezidențial în 2017, urmare a unei decizii a Consiliului Superior al Magistraturii, care o declara nepotrivită pentru funcția de judecător în baza unui aviz consultativ al Serviciului de Securitate și Informații (SIS). Experții în domeniul dreptului au afirmat că demiterea unui

judecător în baza unui aviz SIS este ilegală și constituie un semnal pentru judecători că, în cazul în care se vor opune guvernului, ar putea fi excluși din sistemul judiciar. Ulterior, Curtea Constituțională a decis că demiterea unui judecător în baza unui aviz SIS este neconstituțională.

Procedurile de judecată

Constituția prevede dreptul la un proces public și echitabil. Deși legea prevede prezumția de nevinovăție a inculpaților în cauze penale, autoritățile nu au respectat întotdeauna această prezumție. Uneori, remarcile judecătorilor au pus în pericol prezumția de nevinovăție.

Inculpații au dreptul de a fi informați cu promptitudine și în detaliu cu privire la învinuirile aduse împotriva lor și de a avea parte de un proces echitabil și public, fără tergiversări nejustificate. Inculpații au dreptul la avocat, au dreptul să participe la proces, să confrunte martorii și să prezinte dovezi. Legea impune autoritățile să asigure avocat inculpaților nevoiași. Practica des întâlnită de numire a avocaților temporari, fără a li se permite să se pregătească în mod corespunzător, a subminat dreptul la asistență juridică. Inculpații pot solicita amânarea ședinței dacă avocații au nevoie de timp suplimentar pentru pregătire. Traducerea este asigurată la cerere, și a fost, în general, disponibilă. Ședințele de judecată pot fi amânate dacă este nevoie de mai mult timp pentru a găsi traducători pentru anumite limbi mai puțin întrebuintate. Inculpații pot refuza furnizare de dovezi împotriva lor, cu excepția cazului în care se declară vinovați și recunoașterea vinovăției este examinată și aprobată de judecător. Legea prevede dreptul de recurs la o instanță superioară celei care a pronunțat condamnarea, pe chestiuni de fapt și de drept.

Au existat informații credibile că în Transnistria, autoritățile au ignorat procedurile de judecată și au privat inculpații de dreptul la un proces echitabil.

Deținuții și prevenții politici

În Transnistria, Oleg Horjan, liderul Partidului Comunist și singurul reprezentant al opoziției în Sovietul Suprem (parlamentul) din Transnistria, a fost arestat în iunie 2018, după ce a cerut eliberarea mai multor protestatari, care au fost arestați la un miting antiguvernamental organizat la Tiraspol. În noiembrie 2018, el a fost condamnat la patru ani și șase luni de închisoare de cea mai înaltă instanță din regiune pentru „violență împotriva unui reprezentant al autorităților” și „insultarea unui reprezentant al autorităților”. El a continuat să-și execute pedeapsa în penitenciarul Hlinaia. Avocații și

familia lui Horjan au susținut că dânsul a fost supus abuzului în detenție. Autoritățile transnistrene au refuzat accesul Ombudsmanului moldovean la locul său de detenție.

Procedurile judiciare civile și măsuri de remediere

Legea permite cetățenilor să ceară, în instanțele civile, despăgubiri pentru încălcarea drepturilor omului. Conform Constituției, Guvernul poartă răspundere atunci când autoritățile încalcă drepturile unei persoane prin mijloace administrative, când nu răspund în timp util la o cerere sau comit erori în timpul urmăririi penale. Hotărârile judecătorești emise în astfel de cazuri au de multe ori o valoare redusă și nu sunt executate. După epuizarea tuturor căilor de atac naționale, persoanele fizice pot face recurs la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazuri de pretinse încălcări a drepturilor omului comise de către autorități, drepturi prevăzute de Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cetățenii care au epuizat toate căile de atac disponibile pe plan național pot, de asemenea, să prezinte o comunicare scrisă Comitetului ONU pentru Drepturile Omului.

Deși autoritățile au declarat o politică de toleranță zero față de tortură, victimele torturii nu au avut întotdeauna acces la remedii judiciare civile eficiente, în special în cazurile care implică maltratarea în instituțiile de justiție penală.

O lege cu privire la mediere stabilește un mecanism alternativ de soluționare voluntară a cazurilor civile și penale și stabilește reguli pentru mediatori profesioniști, cu toate acestea în țară a lipsit un mecanism de punere în aplicare.

Restituirea proprietății

Țara a aprobat Declarația de la Terezin din 2009, precum și Ghidurile și Bunele Practici din 2010. Deși legea prevede restituirea proprietăților confiscate în timpul ”regimurilor totalitare care au deținut controlul asupra teritoriului Republicii Moldova în perioada dintre 1917 și 1992 și persoanelor supuse represiunilor politice, naționale, religioase sau sociale”, legea nu se aplică asupra bunurilor confiscate de la grupuri minoritare. Guvernul nu a adoptat nici o lege privind restituirea bunurilor comunale.

În septembrie, Comunitatea Evreiască din Republica Moldova (CERM) a lansat o ofertă pentru reconstrucția sinagogii rabinului Tsirelson și a yeshiva, urmare soluționării cu succes în 2017 a unui litigiu de lungă durată cu Agenția Proprietății Publice. Agenția a refuzat să elibereze autorizația de

construire, pe motiv că renovarea proprietății de către CERM a durat prea mult timp.

f. Imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața privată, familie, domiciliu sau în corespondență

Constituția interzice imixtiunile arbitrare în viața privată, familie, domiciliu sau corespondență, cu excepția cazurilor când acest lucru este necesar pentru asigurarea securității statului, bunăstării economice sau ordinii publice sau pentru prevenirea de infracțiuni. În 2018 și în prima jumătate a anului 2019, autoritățile de multe ori nu au respectat aceste interdicții.

Cazuri de interceptare ilegală a telefoanelor liderilor politici; supraveghere; amenințări împotriva membrilor familiei și intimidare împotriva reprezentanților regionali ai partidelor de opoziție au continuat să fie raportate în prima jumătate a anului. În iulie, comisia parlamentară pentru securitate națională, apărare și ordine publică a organizat audieri cu privire la interceptările ilegale. Potrivit comisiei, numărul de cereri de interceptare s-a dublat în 2018 față de 2014, judecătorii aprobând 97-98 la sută din cereri. Raportul a constatat, de asemenea, că Ministerul de Interne a inițiat cele mai multe interceptări - aproximativ 10.000 în 2018 și 3.300 în 2019. Numărul de interceptări a fost cel mai mare în timpul campaniei electorale. În septembrie, procurorul general interimar a anunțat pornirea cauzelor penale împotriva a patru angajați ai Ministerului de Interne, trei procurori și patru judecători de către Procuratura Anticorupție, pentru interceptarea convorbirilor politicienilor, activiștilor din societatea civilă și jurnaliștilor în perioada 2017 - 2019. Ancheta era în desfășurare la sfârșitul anului.

Secțiunea 2. Respectarea libertăților civile, inclusiv:

a. Libertatea de expresie, inclusiv pentru mass media

Cu toate că legislația prevede libertatea de exprimare, inclusiv pentru presă, au existat acuzații că autoritățile nu întotdeauna au respectat acest drept. Jurnaliștii au fost supuși hărțuirii, intimidării, amenințărilor, agresiunilor fizice și urmăririi politice, în special în jurul alegerilor parlamentare din februarie și în timpul crizei constituționale din iunie. Concentrarea proprietății a principalelor instituții mass media în mâinile câtorva persoane politice și oligarhi a limitat în continuare independența presei. Potrivit ONG-urilor din domeniul mass-media și jurnaliștilor, incidența intimidării a scăzut odată cu inaugurarea guvernului Sandu.

Libertatea de exprimare: Legislația prevede libertatea de exprimare și permite persoanelor să critice guvernul sau să discute probleme de interes

public general. Restricțiile se aplică numai în cazul în care această libertate reprezintă o amenințare la adresa siguranței naționale, a integrității teritoriale, ordinii publice sau siguranței.

Libertatea presei și a mass media, inclusiv a mass-mediei online: Potrivit ONG-urilor din sectorul mass-media și monitorilor internaționali, mass-media independentă a fost activă și a exprimat puncte de vedere diferite, dar adesea a fost marginalizată de către instituțiile mass-media mai mari deținute sau controlate de câțiva politicieni și oligarhi. Instituțiile mass-media mari au exercitat presiune asupra instituțiilor mai mici, inclusiv prin acțiuni concertate pentru a împiedica entitățile care doresc să-și facă publicitate să cumpere spațiu publicitar de la instituțiile mai mici, ceea ce le-a adus pe mai multe dintre acestea la un pas de faliment. Jurnaliști proeminenți au plecat de la instituțiile mass-media achiziționate de oligarhi. Oligarhii au supravegheat îndeaproape conținutul și au menținut controlul editorial în instituțiile pe care le dețineau sau controlau. Canalele de știri ruse retransmise în țară au continuat să difuzeze propagandă și au prezentat informații distorsionate despre evenimente regionale și internaționale. Jurnaliștii au fost împiedicați să acopere anumite evenimente politice, inclusiv ședințele Consiliului Municipal Chișinău; ceremonia de inaugurare a bașcanului Găgăuziei, Irina Vlah, și mitingurile organizate de Partidul Șor.

La 19 februarie, autoritățile au interzis intrarea pe teritoriul țării pentru echipele de reporteri ale canalelor de televiziune NTV și Rossiya-1 din Rusia.

Două organizații au controlat piața mediatică transnistreană: „Agenția Publică pentru Telecomunicații”, care a controlat agențiile și ziarele oficiale de știri, precum și unul dintre cele două cele mai populare posturi de televiziune; și holdingul Sheriff, un conglomerat de afaceri cu o influență considerabilă în „Sovietul Suprem” transnistrean. „Sovietul Suprem” transnistrean a adoptat o lege care restricționează accesul jurnaliștilor la sesiunile plenare ale instituției.

Violența și hărțuirea: Au fost raportate multiple cazuri de violență și intimidare împotriva membrilor mass-media de către cercurile de interes politic și de afaceri. În timpul protestelor din perioada 7 - 9 iunie organizate de Partidul Democrat, aflat pe atunci la guvernare, participanții, inclusiv bodyguardii liderilor de partid, au împins, au îmbrâncit și au amenințat verbal jurnaliști care acopereau evenimentele.

În octombrie 2018, portalul de știri jurnalistice de investigații *RISE.md* a informat publicul despre faptul că reprezentanții organelor de drept au

urmărit-o pe una dintre reporteri, Liuba Sevciuc, după ce dumneai a publicat la 5 septembrie un articol de investigație privind proprietățile de vacanță ale liderului Partidului Democrat Vlad Plahotniuc.

Cenzura și restricții de conținut: În multe cazuri, jurnaliștii au practicat autocenzura pentru a evita conflictele cu sponsorii sau proprietarii instituțiilor mass media la care activează, mulți dintre aceștia fiind politicieni sau oligarhi cu conexiuni cu partidele politice.

Jurnaliștii și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu legea privind protecția datelor cu caracter personal, care le împiedica accesul la informații. De asemenea, jurnaliștii de investigații au raportat probleme în accesarea paginilor web ale persoanelor juridice.

În Transnistria, jurnaliștii au evitat să critice obiectivul de independență sau „politica externă” a autorităților pentru a evita represiviunile.

Legile cu privire la calomnie/defăimare: Unele ziare au practicat autocenzurarea și au evitat să reflecte probleme controversate din cauza îngrijorărilor că oficialii guvernamentali și alte persoane publice ar putea să folosească legislația cu privire la calomnie/defăimare pentru a se răzbuna pentru reportajele de știri care le aduc critici.

La 29 martie, liderul transnistrean, Vadim Krasnoselski, a aprobat modificările la „codul penal”, care sancționează insultele publice la adresa liderului regiunii, cu o amendă în mărime de 5,280 de lei (300 de dolari) sau cu până la cinci ani de privațiune de libertate. La 8 august, bloggerul Tatiana Belova și partenerul ei au dispărut din propria locuință; prietenii lui Belova au presupus că ea a fost arestată pentru că l-a insultat pe Krasnoselski pe rețelele de socializare. Oficialii transnistreni nu au confirmat arestarea bloggerului, dar intermediarii au informat ONG pentru drepturile omului Promo-Lex că ea se află într-un penitenciar din Transnistria. Din august nu au fost disponibile informații publice despre acest caz. Potrivit Promo-Lex, Belova a refuzat să fie reprezentată de Promo-Lex în instanța transnistreană.

Libertatea internetului

Guvernarea nu a restricționat sau perturbat accesul la internet și nu a cenzurat conținutul online; nu au existat rapoarte credibile că autoritățile ar fi monitorizat comunicarea privată online fără aprobarea legală corespunzătoare.

Libertatea academică și evenimente culturale

Nu au existat restricții din partea guvernului asupra libertății academice sau evenimentelor culturale.

Școlile cu predare în grafia latină din Transnistria au continuat să fie un subiect de dispută între autoritățile moldovenești și autoritățile de facto transnistrene, deși a fost semnat un acord formal pentru a reduce suma chiriei plătite de autoritățile moldovenești care administrează școlile cu predare în grafia latină din Transnistria. La 17 septembrie, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului s-a pronunțat în cazul Iovcev și alții vs. Republica Moldova și Federația Rusă, cu privire la presiunea autorităților transnistrene nerecunoscute asupra celor patru școli cu predare în grafia latină din Transnistria între anii 2013-14. Instanța a considerat Federația Rusă vinovată de încălcarea dreptului la educație, dreptul la libertate și securitate și dreptul la viață privată și de familie și a obligat Federația Rusă să plătească daune în valoare de 90,000 de euro (99,000 de dolari), plus cheltuielile de judecată.

b. Libertatea de întrunire pașnică și de asociere

Guvernarea a impus anumite limite asupra libertății de expresie pașnică și asociere.

Libertatea de întrunire pașnică

Legislația prevede libertatea de întrunire, iar guvernarea a respectat, în general, acest drept, cu câteva excepții.

Autoritățile din Transnistria au continuat să restricționeze libertatea de întrunire și au fost reticente să emită autorizații pentru protestele publice organizate de opoziție. Președintele Partidului Comunist din Transnistria, Oleg Horjan, s-a aflat în penitenciar din iunie 2018 urmare unui protest neautorizat (vezi secțiunea 1.e., Deținuții politici). Începând cu 7 noiembrie, cazul era pe rol în instanță.

Libertatea de asociere

Constituția prevede libertatea de asociere și stipulează că cetățenii sunt liberi să formeze partide și alte organizații sociale și politice, și guvernarea a respectat, în general, acest drept. Legea interzice organizațiile care „militază împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept, a suveranității și independenței, a integrității teritoriale” a țării.

În Transnistria, autoritățile au limitat drastic libertatea de asociere. Autoritățile separatiste au acordat dreptul legal de asociere numai

persoanelor recunoscute ca cetățeni ai Transnistriei. Toate activitățile neguvernamentale trebuie să fie coordonate cu autoritățile regiunii; grupurile care nu s-au supus s-au confruntat cu hărțuri, inclusiv vizite din partea reprezentanților structurilor de securitate. Autoritățile au interzis cu strictețe organizațiile care favorizează reintegrarea cu restul Moldovei.

c. Libertatea religioasă

A se vedea: Raportul Internațional privind Libertatea Religioasă, întocmit de Departamentul de Stat al S.U.A. (*"International Religious Freedom Report"*), disponibil la <http://www.state.gov/religiousfreedomreport/>

d. Libertatea de circulație

Legislația prevede libertatea circulației interne, călătoriilor în străinătate, emigrării și repatrierii, și în linii generale guvernul a respectat aceste drepturi, cu câteva excepții.

Circulația pe teritoriul țării: autoritățile transnistrene au impus anumite restricții pentru călătoria oficialilor moldoveni în și din regiune în scopuri oficiale. În august Chișinăul și Tiraspolul au ajuns la un acord pentru ridicarea restricțiilor la călătoriile personale de către oficialii guvernamentali și „oficialii” separatiști transnistreni către și din regiune. În decembrie 2018, autoritățile transnistrene au simplificat procedurile de călătorie pentru oficialii ambasadelor străine acreditate în Moldova și nu mai solicită ca aceștia să depună scrisori de notificare prealabilă.

Circulația peste hotarele țării: Deși de regulă cetățenii pot pleca și reveni în țară în mod liber, au existat unele limitări privind emigrarea. Înainte de a emigra, legea impune persoanelor fizice să-și soluționeze toate obligațiile financiare restante cu alte persoane sau entități juridice. Guvernarea nu a impus cu strictețe această cerință. Legea prevede, de asemenea, că rudele apropiate dependente financiar de un potențial emigrant trebuie să fie de acord înainte ca potențialul emigrant să părăsească țara. Autoritățile nu au asigurat aplicarea acestei legi.

e. Persoanele strămutate intern

Nu se aplică

f. Protecția refugiaților

Abuzul migrantilor, refugiaților și apatrizilor: Guvernul a colaborat cu Biroul Înaltului Comisar ONU pentru Refugiați (UNHCR) și alte organizații

umanitare pentru a oferi protecție și asistență refugiaților, refugiaților reîntorși, solicitanților de azil, apatrizilor și altor persoane.

Repatriere: În iunie, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a obligat Republica Moldova să achite penalitate de 125.000 de euro (137.500 de dolari) pentru expulzarea în 2018 a șapte profesori în Turcia, unde aceștia au fost întemnițați în baza unor acuzații neclare de către autoritățile turce. Potrivit CEDO, expulzarea cetățenilor turci a subminat dreptul intern și internațional, cinci dintre cei șapte fiind solicitanți de azil care au fost lipsiți ilegal de libertatea lor. Un fost adjunct al șefului Serviciului de Informații din Moldova și șeful Biroului pentru Migrație și Azil din Moldova au fost cercetați penal urmare hotărârii CEDO.

Accesul la azil: Legea prevede acordarea azilului sau a statutului de refugiat, iar guvernul a stabilit un sistem pentru asigurarea protecției refugiaților. Recunoașterea refugiaților a fost un proces lent și împovărător. Autoritățile au eliberat refugiaților documente de identitate pe un termen nelimitat; beneficiarii de protecție umanitară au primit documente de identitate valabile pe timp de trei ani; solicitanții de azil au primit documente de identitate temporare. UNHCR a asigurat refugiaților ajutor logistic, locuințe și sprijin financiar. Un centru de cazare temporară, administrat de Biroul de Migrație și Azil și renovat în cursul anului, a fost disponibil pentru solicitanții de azil.

Țară sigură de origine/tranzit: Țara are o politică de refuz prezumtiv al solicitanților de azil din Ucraina strămutați din cauza conflictului armat din estul Ucrainei. Țara a acceptat anterior solicitanții de azil ucraineni, dar a stabilit că procesul implementat de Ucraina pentru protejarea și relocarea persoanelor strămutate intern era suficient. Majoritatea ucrainenilor strămutați au preferat să tranziteze Moldova în calea spre țările UE pentru a cere azil acolo.

Protecția temporară: Guvernarea a oferit protecție umanitară persoanelor care nu se încadrează în categoria refugiaților. Conform situației din iulie, în sistemul național de azil au fost înregistrați 257 de beneficiari de protecție umanitară.

g. Apatrizii

În țară erau aproximativ 1900 de apatrizi, dintre care majoritatea locuiau în Transnistria. Cele mai multe persoane apatrize au fost de etnie ucraineană, rusă, română și turcă. S-a estimat că existau alte 1.734 de persoane cu statut de cetățenie nedeterminată și 8.240 de foști cetățeni ai Uniunii Sovietice care nu au solicitat cetățenia Republicii Moldova sau documentarea acesteia.

Apatrizii și refugiații pot obține cetățenia prin naturalizare. Legea permite unui apatrid, care a domiciliat în mod legal în țară timp de 8 ani, să solicite cetățenia. Procesul de reîntregire a familiei pentru refugiații naturalizați este împovăraător. Autoritățile au emis apatrizilor care locuiesc temporar în țară permise de ședere pentru o perioadă de până la un an, costul cărora a variat de la aproximativ 500 de lei la 1400 lei (între 28.40 și 80 de dolari SUA), în funcție de urgența eliberării acestuia. Victimele traficului de persoane au primit permisele de ședere gratuit.

Secțiunea 3. Libertatea de a participa la procesul politic

Legea oferă cetățenilor posibilitatea de a-și alege guvernarea în alegeri periodice libere și corecte, prin vot universal, direct, egal, secret și liber exprimat.

Alegerile și participarea politică

Alegeri recente: În opinia misiunii OSCE de monitorizare a alegerilor, Consiliului Europei și altor observatori internaționali, alegerile parlamentare din 24 februarie au fost competitive și au respectat în general drepturile fundamentale. Observatorii locali și internaționali și-au exprimat îngrijorarea cu privire la acuzațiile de cumpărare a voturilor și utilizare necorespunzătoare a resurselor administrative. Conform Rețelei Europene a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), două runde de alegeri locale organizate la 20 octombrie și 3 noiembrie s-au desfășurat în general într-un mod eficient și în mare măsură în conformitate cu standardele internaționale, deși observatorii au raportat nereguli precum transportare ilegală a alegătorilor, prezența persoanelor necunoscute în interiorul secțiilor de votare, cazuri de corupere a alegătorilor, campanii electorale în apropierea secțiilor de votare și mai multe incidente de încălcare a secretului votului.

Două runde de alegeri prezidențiale din 2016 au avut ca rezultat alegerea candidatului din partea PSRM, Igor Dodon. Potrivit OSCE, ambele runde au fost competitive și au respectat libertățile fundamentale, deși observatorii au remarcat acoperirea mediatică părtinitoare, retorica ostilă a campaniei, finanțare netransparentă a campaniei și abuzul de resurse administrative. Un număr nespecificat de cetățeni din străinătate sau din Transnistria nu au avut posibilitatea să voteze din cauza alocării insuficiente a buletinelor de vot către secțiile de votare.

Partidele politice și participarea politică: Partidele de opoziție au raportat intimidarea și hărțuirea membrilor lor de către autoritățile locale, inclusiv amenințarea cu pierderea locurilor de muncă. La 20 martie, președintele

organizației teritoriale a Partidului de opoziție Demnitate și Adevăr (parte a blocului ACUM) din Ungheni, Gheorghe Petic, a fost condamnat la trei ani și șase luni de închisoare sub acuzația de viol, după ce a criticat dur conducerea partidului de guvernământ și Poliția de Frontieră pentru că ar fi acoperit activitățile de contrabandă ilegală. Petic a negat acuzațiile, susținând că sunt motivate politic. La 19 iulie, după ce PDM a cedat puterea, Petic a fost eliberat din detenție și cazul său a fost trimis spre reexaminare în instanța de fond.

După soluționarea crizei constituționale și formarea unei coaliții de guvernare la 8 iunie, fostul președinte al PDM, Vladimir Plahotniuc și președintele Partidului de Stânga „Șor”, Ilan Șor, au fugit din țară, acuzând amenințări împotriva lor și membrilor familiilor lor. La 29 octombrie, Centrul Național Anticorupție a anunțat emiterea unui mandat internațional de arestare pe numele lui Plahotniuc sub acuzația de spălare de bani în proporții deosebit de mari. La 30 octombrie, Procuratura Generală a confiscat 54,6 milioane de lei (3,1 milioane de dolari) în active care ar fi fost în posesia fostului președinte PDM. După schimbarea guvernului, parlamentul a ridicat imunitatea a cinci deputați din partea PDM și partidului Șor. Aceștia au fost anchetați pentru diverse acuzații de corupție. Soțul unui deputat din partea PDM a fost reținut sub acuzația de contrabandă cu țigări. Deputații au negat acuzațiile și au susținut că acestea au fost motivate politic.

Participarea femeilor și minorităților: Nu există legi care să limiteze capacitatea femeilor și a membrilor minorităților de a participa la procesul politic, și femeile și minoritățile au participat. Legea prevede că ambele sexe trebuie să fie reprezentate în proporție de cel puțin 40% pe listele de partid pentru alegerile parlamentare și locale. Codul Electoral prevede un adaos financiar de 10 procente, din bugetul de stat, pentru partidele politice care promovează candidați femei. Legea prevede sancțiuni împotriva partidelor politice pentru promovarea în mod public de mesaje discriminatorii sau stereotipuri, pentru utilizarea unui limbaj discriminatoriu în mass-media, precum și pentru nerespectarea cotelor de gen necesare. Persoanele de contact din societatea civile au raportat că această lege nu este pusă în aplicare.

În timpul alegerilor parlamentare din februarie, 41,8 la sută dintre candidații incluși pe listele de partid pentru circumscripția națională și doar 21 la sută pe listele de circumscripții erau femei. Douăzeci și șase de femei au fost alese în parlamentul format din 101 de deputați. Aproape 22 la sută dintre primarii aleși la alegerile locale sunt femei. ONG-urile care promovează

egalitatea de gen au declarat că în jur de 40% dintre candidații și 49% dintre femeile activiste au fost supuse unor forme de intimidare și violență în timpul campaniei electorale parlamentare. Conform unui raport din decembrie al Platformei pentru Egalitatea de Gen privind alegerile legislative și locale, 52 la sută dintre candidații de sex feminin au fost victime ale violenței în timpul campaniei electorale, dar doar 15 la sută au depus plângere. Jurnalistele de sex feminin au fost, de asemenea, supuse sexismului și intimidării.

Secțiunea 4. Corupția și lipsa de transparență în Guvern

Deși legea prevede sancțiuni penale împotriva oficialilor pentru corupție, autoritățile nu au implementat legea în mod eficient, iar oficialii s-au angajat frecvent în practici corupte cu impunitate. În pofida unor progrese, corupția continuă să fie o problemă gravă. Corupția a fost larg răspândită în cadrul sistemului judiciar și în alte structuri ale statului. Guvernarea a făcut unele progrese în investigarea cazurilor de corupție cu implicarea funcționarilor publici și celor din sistemul judiciar, care au rezultat în arestări de persoane de profil înalt.

Potrivit legislației, Centrul Național Anticorupție (CNA) este autoritatea responsabilă de verificarea averii și de abordare a ”integrității politice, integrității instituționale și favoritismului”. Autoritatea Națională de Integritate (ANI), care a fost creată pentru a verifica averea, interesele personale și incompatibilitățile oficialilor, a rămas nefuncțională din cauza întâzierilor în selectarea a 30 inspectori de integritate necesari potrivit legii.

Corupția: Două instituții cheie în domeniul combaterii corupției, Autoritatea Națională de Integritate și Agenția de Recuperare a Bunurilor Infraționale nu au fost pe deplin funcționale și nu a existat o monitorizare a implementării *Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție*. Potrivit unui studiu realizat în luna mai, 26% dintre cetățeni au recunoscut că au plătit mită pe parcursul anului precedent persoanelor din sectorul public.

Încercările autorităților de a compromite procesele de anticorupție, inclusiv prin legalizarea activelor dobândite ilegal, au continuat în prima jumătate a anului. O lege contestată pe larg privind amnistia de capital a expirat; aceasta a fost adoptată în 2018 și ar fi făcut posibilă legalizarea activelor care nu fusesse declarate, a obligațiilor fiscale și a numerarului. Observatorii au remarcat că există puține garanții care să împiedice legalizarea bunurilor dobândite pe căi ilegale, deși în mod firesc legea cu privire la amnistia de capital interzicea acest lucru.

Raportul Transparency International din 2018 a menționat că guvernarea a împiedicat eforturile îndreptate spre combaterea corupției prin suprimarea activiștilor civici, avertizorilor de integritate, avocaților și judecătorilor; a inițiat noi dosare penale împotriva oponentilor politici la nivel local; a utilizat legea privind protecția datelor cu caracter personal pentru a împiedica accesul la informațiile de interes public și a modificat legislația electorală în beneficiul celor mai mari și mai organizate partide politice. Raportul a concluzionat că aceste practici indică spre corupție la nivel înalt și corupție politică, care au condus la ceea ce se numește "capturarea statului" (adică interese private care influențează semnificativ procesele de luare a deciziilor de către stat).

În 2018, CNA a reținut 10 persoane în baza unor acuzații de corupție, inclusiv trei judecători de la Curtea de Apel, doi judecători de la Curtea Chișinău Centru și un procuror de la Procuratura Chișinău. În cadrul audierilor preliminare din aprilie, doar șapte din cei 10 suspecți s-au prezentat în instanță. Cazurile erau pe rol la sfârșitul anului. În septembrie, Consiliul Superior al Magistraturii (CSM) a refuzat să aprobe o solicitare a procurorului general interimar de a porni urmărirea penală împotriva a cinci judecători suspectați de implicarea în spălarea a peste 352 miliarde de lei (20 de miliarde) din Rusia prin sistemul bancar al țării. CSM a amânat examinarea cererii. La 24 septembrie, CSM a acceptat cererea procurorului general interimar de a ridica imunitatea președintelui Curții Supreme de Justiție, Ion Druță, cercetat sub acuzația de îmbogățire ilicită. La 30 octombrie, procurorii anticorupție au confiscat mai multe bunuri (imobile și autoturisme în valoare de 12,9 milioane de lei (735 000 USD) aparținând lui Druță.

Într-un caz separat, procurorii anticorupție au reținut și apoi l-au eliberat condiționat pe Oleg Sternioală, judecător la Curtea Supremă de Justiție, acuzat de spălare de bani și îmbogățire ilicită. Sternioală a demisionat din sistem în decembrie.

Declararea veniturilor: O serie de legi impun declararea veniturilor de către funcționarii publici, inclusiv demnitarii publici, judecători, procurori și persoane cu funcții de conducere. Autoritatea Națională de Integritate are competența de a aplica sancțiuni. Legea prevede demiterea și interzicerea deținerii de funcții publice pentru funcționarii care nu-și declară averea. Inspectorii ANI pot informa autoritățile relevante (Serviciu Fiscal și Procuratura) și solicita confiscarea activelor dobândite ilegal în baza unei decizii de judecată. Legea îi obligă pe conducătorii întreprinderilor de stat și pe consilierii locali să prezinte declarații de venit, precum și prevede un

sistem online de declarare a averii și a intereselor personale. Potrivit legii, funcționarii trebuie să prezinte în mod public declarații de venit în termen de 30 de zile de la numirea lor în funcție, precum și înainte de 31 martie a fiecărui an, pe durata mandatului lor. ANI nu a fost funcțională pe deplin și guvernarea a aplicat în mod inconsecvent aceste cerințe.

Secțiunea 5. Atitudinea Guvernului față de investigațiile internaționale și neguvernamentale privind presupuse încălcări ale drepturile omului

Diverse grupuri naționale și internaționale pentru drepturile omului au activat, în general, fără restricții din partea autorităților, cercetând și publicându-și concluziile privind dosarele legate de drepturile omului. Oficialii guvernamentali au fost într-o oarecare măsură cooperanți și receptivi la opiniile acestora.

Autoritățile de la Chișinău nu au avut acces deplin sau control asupra regiunii Transnistrene. Potrivit experților naționali și internaționali, autoritățile din regiunea transnistreană au continuat să monitorizeze și să îngreuească activitatea ONG-urilor pentru drepturile omului. Au existat rapoarte credibile că niciun ONG pentru drepturile omului din regiune nu a cercetat încălcări grave ale drepturilor omului din cauza fricii de represalii și hărțuirii din partea autorităților.

Instituțiile guvernamentale pentru drepturile omului: Avocatul Poporului pentru drepturile omului a fost pe deplin operațional. Legea stabilește independența Avocatului Poporului față de influența politică și acordarea acestuia/acesteia unui mandat de șapte ani, care nu poate fi reînnoit. Oficiul Ombudsmanului poate iniția anchete în baza plângerilor sau din inițiativă proprie. Deși Oficiul Ombudsmanului nu avea puterea de a pune în aplicare deciziile, acesta a acționat ca observator al încălcărilor drepturilor omului, inclusiv monitorizând condițiile în închisori și în alte locuri de detenție. Un avocat separat pentru drepturile copiilor funcționează în baza aceluiași cadru legal în cadrul Oficiului Ombudsmanului.

De asemenea, Parlamentul a avut o comisie permanentă specială pentru drepturile omului și relații interetnice.

Secțiunea 6. Discriminarea, abuzurile sociale și traficul de persoane

Femeile

Violul și violența în familie: Legea incriminează violul sau agresiunea sexuală și stabilește sancțiuni pentru aceste infracțiuni în formă de

privațiune de libertate pentru un termen de la trei ani până la închisoare pe viață. Legea incriminează și violul conjugal.

Violul a rămas a fi o problemă și nu au existat activități specifice de prevenire a violurilor din partea guvernului. Din ianuarie până în septembrie, poliția a înregistrat 264 de cazuri de viol, comparativ cu 303 de cazuri înregistrate în total în 2018.

Potrivit ONG-ului internațional La Strada, subiectul violenței sexuale a rămas a fi unul sensibil pentru țară. Atitudinile societale au afectat comportamentul și reticența victimelor violenței sexuale în sensul raportării incidentelor. Numărul plângerilor de la persoane cu vulnerabilități multiple care au fost supuse violenței sexuale a crescut. Agresorii sexuali au folosit frecvent tehnologiile informaționale pentru a amenința, înspăimânta, umili sau determina victima să nu raporteze abuzurile instituțiilor de aplicare a legii. Specialiștii responsabili de intervenție în cazuri de violență sexuală au fost afectați de prejudecăți și stereotipuri și au contribuit uneori la victimizarea sau discriminarea împotriva victimelor infracțiunilor sexuale. Pe alocuri, mass-media a contribuit la consolidarea stereotipurilor și la stigmatizarea socială prin relatările lor despre cazurile de violență sexuală.

La situația din septembrie, poliția a înregistrat 1429 de cazuri de violență în familie, dintre care cu privire la 625 au fost deschise dosare penale și 804 dosare contravenționale. 20 cazuri de violență în familie s-au soldat cu decese – creștere cu 33 procente față de aceeași perioadă a anului 2018. Poliția a desfășurat activități preventive pentru persoanele care au manifestat comportament violent în relațiile de familie.

Într-un caz proeminent, în august 2018, o fată de 15 ani de etnie romă și mama ei din Soroca au fost răpite, violate, incendiate și ucise. Făptașul a recunoscut vina în comiterea unei infracțiuni motivate de ură și a fost condamnat la închisoare pe viață în iunie.

Un studiu lansat în 2017 de către La Strada a remarcat că sistemul juridic din țară nu a oferit un remediu eficient victimelor abuzului sexual. Conform studiului, în multe cazuri, violul a fost recalificat drept „raport sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”, reducându-se astfel pedeapsa potențială, iar declarațiile victimelor privind lipsa consimțământului nu au fost luate în considerație. În fiecare al treilea caz, funcționarii responsabili de aplicarea legii au inițiat investigații penale pentru infracțiuni mai puțin grave decât cele raportate de victime. În 90% din cazuri, victimele nu au fost prezente la audierile preliminare sau la prima ședință de examinare a

dosarului în instanța de judecată. Victimele au fost adesea nevoite să confrunte atacatorul în instanță.

Legea definește violența în familie ca pe o infracțiune penală, prevede pedepsirea făptașilor, definește mecanismele de obținere a ordonanțelor de restricție împotriva persoanelor abuzive și extinde protecția asupra persoanelor necăsătorite și copiilor acestora. Legea reglementează cinci forme de violență în familie - fizică, psihologică, sexuală, economică și spirituală. Pedepsa maximă pentru infracțiunile de violență în familie este închisoarea pe un termen de 15 ani.

Legea cere victimelor să demonstreze că au fost supuse violenței. Legea nu prevede sancțiuni penale pentru abuzul soldat cu „vătămare corporală ne semnificativă”.

Potrivit ONG-urilor, după eliberarea din detenție, agresorii, de regulă, au revenit la casele lor, deși legea permite evacuarea agresorului din locuința comună cu victima, indiferent de cine este proprietarul locuinței. Organele de drept pot aplica ordonanțe de protecție de urgență la solicitarea victimelor violenței în familie. Protecția victimelor de către poliție și executarea corespunzătoare a ordonanțelor de protecție s-au îmbunătățit ușor; potrivit legii, autoritățile trebuie să emită ordonanțe de protecție în termen de 24 ore.

Legea stipulează cooperarea între autorități și organizațiile societății civile, instituie protecția victimelor ca principiu al drepturilor omului și permite terților să depună plângeri în numele victimelor. ONG-ul La Strada, de exemplu, a operat o linie telefonică directă pentru raportarea cazurilor de violență în familie, a oferit victimelor asistență psihologică și juridică, precum și opțiuni de asistență ulterioară. Centrul de drept pentru femei a oferit sprijin juridic, psihologic și social celor 340 de victime ale violenței în familie, comparativ cu 411 victime în aceeași perioadă din 2018.

Hărțuirea sexuală: Hărțuirea sexuală a continuat să fie o problemă. Legea prevede sancțiuni penale pentru hărțuire sexuală, care variază de la amendă până la maxim trei ani de închisoare. Legea interzice avansurile sexuale care afectează demnitatea unei persoane sau creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă sau umilitoare la locul de muncă sau în instituția de învățământ. Potrivit ONG-urilor, instituțiile de aplicare a legii și-au îmbunătățit constant procedurile de gestionare a cazurilor de hărțuire sexuală, abordând cazuri de hărțuire a studenților de către profesori universitari și unele cazuri de hărțuire la locul de muncă. Grupurile societății civile au criticat sistemul judiciar pentru afișarea îngrijorării necorespunzătoare în ceea ce privește siguranța victimelor și pentru eșecul de a atrage la răspundere agresorii pentru comportamentul lor.

Potrivit unui sondaj recent, una din cinci femei a raportat că a fost hărțuită sexual de un profesor. Atitudinile societale și lipsa de interes din partea forțelor de ordine au descurajat victimele să raporteze cazuri de hărțuire sexuală. Într-un exemplu proeminent, în august 2018, doi asistenți universitari au acuzat un profesor de la Universitatea de Stat de Medicină de hărțuire sexuală. Profesorul a negat acuzațiile și a cerut compensații pentru calomnie în valoare de un milion de lei (57,300 USD) de la asistenți. Victimele au refuzat să acționeze mai departe atunci când comisia de etică universitară a solicitat dovezi suplimentare. În septembrie, o instanță a decis că victimele trebuie să plătească daune profesorului în sumă de 30,000 lei (1,700 USD) fiecare și să ceară scuze publice de la profesor.

Constrângerea în controlul populației: Spre deosebire de anul trecut, nu au fost raportate cazuri de constrângere la avort sau sterilizare involuntară.

Discriminarea: Femeile și bărbații se bucură de același statut juridic în legislația de familie, muncă, proprietate, naționalitate și moștenire, precum și în sistemul judiciar. Legea prevede remunerarea egală pentru muncă egală, ceea ce autoritățile, în general, au respectat. Legea impune ca femeile să ocupe cel puțin 40% de posturi de decizie în guvern și în funcțiile politice; interzice publicitatea care promovează mesaje sau stereotipuri discriminatorii; interzice limbajul și imaginile sexiste și discriminatorii în mass-media și publicitate; specifică responsabilitățile angajatorilor în asigurarea unui loc de muncă fără discriminare și hărțuire sexuală.

Copiii

Înregistrarea nașterii: Persoanele pot dobândi cetățenia prin naștere în țară, prin părinți cetățeni sau prin adopție de către cetățeni. Înregistrarea nașterii este gratuită pentru toți cetățenii. Lipsa certificatelor de naștere pentru un număr de copii, în special în zonele rurale și în familiile de romi, a rămas o problemă. Observatorii au estimat că peste 1000 de copii nu au avut acte de identitate.

Educația: Învățământul primar este gratuit și obligatoriu până la clasa a IX-a. Educația copiilor romi a rămas a fi o problemă; doar jumătate dintre copiii romi au frecventat școala și doar unul din cinci a frecventat o instituție preșcolară. Potrivit reprezentanților romilor, absenteismul și abandonul școlar în comunitățile rome este o consecință a sărăciei și temerii de discriminare.

Abuzul asupra copilului: Deși legea interzice neglijarea copilului și forme specifice de abuz, cum ar fi cerșitul forțat, abuzul asupra copilului a

continuat să fie o problemă. Potrivit *UNICEF Moldova: Analiza situației 2016*, 76% dintre copiii cu vârste cuprinse între doi și 14 ani au fost supuși unor metode violente de disciplină. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a menționat că normele sociale au creat un mediu permisiv pentru violența împotriva copiilor la domiciliu și la școală. Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a raportat 4.515 cazuri de violență împotriva copiilor în prima jumătate a anului academic 2018-19, o scădere cu 6% față de aceeași perioadă a anului precedent. Aproximativ 1.128 de copii au raportat neglijență, în același timp au fost înregistrate 46 cazuri de exploatare a forței de muncă și 22 de abuzuri sexuale. În cursul anului, autoritățile au trimis 698 de cazuri către instituții însărcinate cu protejarea drepturilor copiilor. Autoritățile publice locale nu au reușit să monitorizeze toate cazurile de abuz împotriva copiilor, motivând acest lucru prin lipsa de experți. Avocatul pentru drepturile copiilor a declarat că majoritatea cazurilor de neglijare a copiilor au avut loc în rezultatul abuzului de alcool în familie.

O unitate specială pentru minori și drepturile omului din cadrul Procuraturii Generale a fost responsabilă să asigure o atenție specială și expertiză copiilor victime ale abuzurilor și infractorilor copii.

Căsătoria timpurie și forțată: Vârsta legală minimă pentru căsătorie este de 16 ani pentru femei și 18 de ani pentru bărbați. Nu au existat statistici oficiale privind căsătoriile între copii.

Căsătoriile dintre copii au avut loc cel mai frecvent în comunitățile rome, unde se presupune că este posibilă căsătoria pentru fete cu vârste cuprinse între 12 și 14 ani. Aceste căsătorii fie au fost forțate, când o fată este căsătorită cu un bărbat adult împotriva voinței sale, fie aranjate, atunci când părinții ajung la o înțelegere ca doi copii să se căsătorească în viitor. În ambele cazuri, căsătoria are loc fără documentație oficială sau înregistrare. Odată căsătorite, fetele au renunțat la școală pentru a-și asuma sarcinile gospodărești.

Exploatarea sexuală a copiilor: Prostituția infantilă se pedepsește cu închisoare de la trei la șapte ani. Autoritățile au pedepsit sexul comercial cu minorii calificându-l drept viol. Legea interzice producerea, distribuirea, difuzarea, importul, exportul, vânzarea, schimbul, utilizarea sau deținerea de pornografie infantilă, pentru care pedeapsa este închisoarea de la unu la trei ani și amenzi de la 150,000 la 250,000 lei (8,520 - 14,200 USD). În linii generale, aceste legi au fost aplicate. Vârsta minimă pentru sexul consensual este de 16 ani. Țara este o destinație pentru turismul sexual cu copii. Potrivit UNICEF, circa 10 la sută dintre copiii din țară au fost expuși abuzurilor sexuale. Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze

Speciale (PCCOCS) este responsabilă de investigarea și urmărirea penală a cazurilor de abuz sexual, iar Biroul Antitrafic al Procuraturii Generale este responsabil de investigarea și urmărirea traficului de copii și a exploatării sexuale a copiilor. În cursul anului, forțele de ordine au identificat șapte victime ale producției de pornografie infantilă, cu vârste cuprinse între trei și 14 ani. Din ianuarie până în noiembrie, Echipa de protecție a copilului din cadrul ONG-ul La Strada a înregistrat 79 de cazuri noi de exploatare sexuală și abuzuri sexuale asupra copiilor. Organele de drept au referit 63 de cazuri pentru asistență.

Copiii instituționalizați: În anul 2018, în instituțiile rezidențiale publice erau plasați 1 119 de copii, inclusiv 476 copii cu dizabilități mintale, 377 orfani și copii fără îngrijire părintească și 266 copii cu dizabilități senzoriale. Copiii din instituțiile rezidențiale erau expuși unui risc mai mare în domeniul ocupării forței de muncă, exploatării sexuale, traficului și suicidului în comparație cu semenii lor crescuți în familii.

Conform observatorilor pentru drepturile omului și avocatului pentru drepturile copiilor, mecanismele de protecție juridică pentru copiii străzii nu erau funcționale.

Răpirea internațională de copii: Republica Moldova este parte la Convenția de la Haga din 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii. Vezi: Departamentul de Stat, *Annual Report on International Parental Child Abduction (Raportul anual privind răpirile internaționale de copii de către unul dintre părinți)*, la <https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-Child-Abduction/for-providers/legal-reports-and-data.html>.

Antisemitismul

Comunitatea evreiască numără între 25,000-30,000 de persoane, dintre care 2,000 locuiesc în Transnistria.

Potrivit comunității evreiești, discursul și atitudinile antisemite s-au intensificat pe parcursul anului, în special pe rețelele de socializare. Totuși, nu au fost raportate acte de vandalism sau de distrugere a proprietății evreiești. Restituirea proprietății a continuat să reprezinte o problemă pentru comunitatea evreiască și nu exista nicio lege care să o abordeze (vezi secțiunea 1.e., Restituirea proprietății).

Traficul de ființe umane

A se vedea Raportul Departamentului de Stat privind traficul de persoane (*Trafficking in Persons Report*), la www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Persoanele cu dizabilități

Legea interzice discriminarea persoanelor cu dizabilități fizice, senzoriale, intelectuale și mentale la angajare, în educație, la accesul la facilitățile publice, asistență medicală sau furnizarea altor servicii guvernamentale, dar autoritățile rareori au asigurat respectarea legii. În țară sunt circa 180,000 de persoane cu dizabilități.

Investigarea tratamentului degradant al pacienților din instituțiile psihoneurologice a fost deficitară. În cele mai multe cazuri, procurorii au refuzat să investigheze plângerile depuse de pacienți, punând la îndoială acuratețea acuzațiilor formulate de persoane cu dizabilități mintale. Potrivit Promo-Lex, majoritatea procurorilor și anchetatorilor nu aveau abilități tehnice pentru a investiga acte de violență sau tortură în instituțiile psihiatrice. O altă problemă a fost lipsa unui cadru normativ pentru evaluarea psihologică a victimelor torturii și tratamentului inuman sau degradant în instituțiile psihiatrice.

Un medic arestat în 2013 pentru viol în serie, agresiune sexuală, avort forțat și abuz împotriva pacienților cu dizabilități mintale a primit o sentință finală.

În primele nouă luni ale anului, membrii Consiliului pentru prevenirea torturii în cadrul Mecanismului Național de Prevenire a Torturii (NMPT), au efectuat vizite preventive la instituții rezidențiale pentru persoanele cu dizabilități. NMPT a identificat un deficit de personal în majoritatea instituțiilor rezidențiale, inclusiv de personal medical pentru instituțiile care găzduiesc persoane cu dizabilități; abuzuri verbale și fizice din partea personalului împotriva persoanelor cu dizabilități; internarea involuntară a pacienților; personal insuficient calificat la instituțiile specializate pentru copiii cu dizabilități; și lipsa unui mecanism de reclamație.

În cadrul activităților sale de monitorizare, Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) a identificat deficiențe sistemice în spitale psihiatrice și centre de plasament temporar pentru persoanele cu dizabilități. Deși au remarcat unele îmbunătățiri, experții au raportat cazuri de administrare forțată a tratamentului medicamentos fără a dispune de o hotărâre judecătorească mandatată legal. Pacienții izolați în centrele de plasament temporar au raportat administrarea de medicamente psihotrope fără consimțământ și maltratare de către personal. De asemenea, IDOM a constatat deficiențe în documentarea, investigarea și gestionarea cazurilor

care implică persoane cu deficiențe psihice de către poliție, procurori, judecători și furnizori de servicii de sănătate.

Potrivit IDOM, în două din trei spitale psihiatrice nu existau secții separate pentru pacienții care au comis infracțiuni în timp ce „acionau fără discernământ”. Persoanele cu diferite tipuri de dizabilități și vârste diferite au fost uneori plasate în aceleași camere și uneori au fost aplicate măsuri restrictive nejustificate.

Legea interzice companiilor de construcții proiectarea sau construcția de clădiri fără infrastructura specială de acces pentru persoanele cu dizabilități, precum și impune companiilor de transport echiparea vehiculelor astfel încât să fie accesibile persoanelor cu dizabilități. Autoritățile au implementat prevederile legislației doar parțial. Deși multe clădiri nou-construite sau reconstruite au avut infrastructura de acces, clădirile mai vechi deseori nu au avut-o. Mai mult de 70% din instituțiile publice nu au avut rampă de acces pentru persoanele cu dizabilități. Persoanele cu mobilitate limitată s-au plâns pe lipsa accesului la transportul public și instituțiile publice, precum și de lipsa locurilor de parcare destinate acestora.

Majoritatea școlilor nu erau echipate pentru a răspunde nevoilor copiilor cu dizabilități. Unii copii cu dizabilități au frecventat școli obișnuite, în timp ce autoritățile i-au plasat pe alții în internate sau copiii au fost școliți acasă. Deși legea prevede oportunități de angajare egale și interzice discriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități (cu excepția locurilor de muncă care necesită standarde specifice de sănătate), mulți angajatori nu au adaptat locurile de muncă sau au evitat să angajeze astfel de persoane.

Un audit asupra accesibilității secțiilor de votare efectuat de Comisia Electorală Centrală și PNUD a constatat că doar 1 la sută din cele 612 de secții evaluate au fost pe deplin accesibile pentru persoanele în scaune cu rotile.

Guvernul a continuat dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități și a oferit servicii alternative comunitare în cadrul *Programului național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale* din instituțiile rezidențiale pentru 2018-26. Pe parcursul anului 2018, Consiliul pentru egalitate a examinat mai multe cazuri de discriminare bazate pe statutul de dizabilitate decât orice alt tip de discriminare.

Observatorii drepturilor omului au criticat sistemul de tutelă și curatelă al țării. O persoană plasată sub tutelă pierde orice statut în fața legii și nu poate întocmi acte sociale și juridice, cum ar fi înregistrarea căsătoriei, vota, solicita beneficii sociale și consimți sau refuza administrarea de

medicamente. Majoritatea instituțiilor rezidențiale nu au asigurat cazare adecvată pentru persoane cu deficiențe de mobilitate.

În Transnistria, legea prevede protecția drepturilor persoanelor cu dizabilități în domeniile educației, asistenței medicale și ocupării forței de muncă. Informații fiabile despre tratamentul persoanelor cu dizabilități în Transnistria erau în general indisponibile, dar au existat informații conform cărora copiii cu dizabilități frecventau rareori școala și nu aveau acces la resurse specializate.

Minorități naționale/rasiale/etnice

Romii au continuat să fie unul dintre grupurile minoritare cele mai vulnerabile din țară și s-au confruntat cu un risc mai mare de marginalizare, subreprezentări în procesul decizional politic, analfabetism și prejudecăți sociale. Persoanele de etnie romă au avut un nivel mai scăzut de educație, un acces mai limitat la asistență medicală, precum și o rată a șomajului mai mare decât restul populației (vezi Secțiunea 7.d.). Conform celor mai recente statistici, doar 21 la sută dintre romi erau angajați activ. Femeile de etnie romă au fost deosebit de vulnerabile la excludere socială și discriminare. Conform unui sondaj din anul 2018 realizat de Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, romii au continuat să fie unul dintre cele mai puțin acceptate grupuri din societate.

Aproximativ 60% din familiile de romi locuiesc în mediul rural. Unele comunități de romi nu au acces la apă curgătoare, instalații sanitare și de încălzire. Alte probleme cu care se confruntă romii au inclus lipsa de servicii de asistență medicală de urgență în așezările izolate, un tratament inechitabil sau arbitrar din partea personalului medical și o rată a acoperirii cu asigurări de sănătate mai redusă. Autoritățile nu aveau un mecanism eficient de abordare a familiilor vulnerabile ai căror copii nu frecventau școala.

Conform unui sondaj realizat de Rețeaua Femeilor și Fetelor Rome din Moldova, într-un sondaj la care au participat 476 de femei rome din 48 de localități, cele mai grave probleme raportate au fost accesul limitat la: educație; piața muncii; servicii medicale; și informații despre sănătate și igienă. Sondajul arată că doar 36,6 la sută dintre femeile rome au participat la o formă de învățământ garantată de stat, în timp ce 57,8 la sută au spus că nu au avut ocazia să își continue studiile. Aproximativ 84,7% dintre respondente erau șomere și multe dintre ele au afirmat că au fost supuse discriminării atunci când încercau să obțină un loc de muncă. Conform aceluiași sondaj, o treime dintre femei au raportat situații de discriminare atunci când aveau nevoie de consultația medicului. În același timp, 70 la sută dintre femei nu au avut acces la informații despre sănătate și igienă.

Potrivit liderilor romi, comunitatea s-a confruntat cu o rată mare de emigrare, iar statul nu a oferit finanțare pentru mediatorii comunității romi, așa cum este prevăzut de lege. Romii s-au plâns de reticența autorităților locale de a finanța și de a sprijini mediatorii. Aproximativ 70 la sută dintre cei 31 de mediatorii ai comunității de romi nu au avut acces la un computer și nu au primit niciun sprijin din partea primăriei. Planul de acțiune al guvernului pentru 2016-2020 pentru comunitatea de romi nu a fost sprijinit de finanțare corespunzătoare.

Acte de violență, discriminare și alte forme de abuz determinate de orientarea sexuală și identitatea de gen

Legea interzice discriminarea la angajarea în muncă pe motive de orientare sexuală. Discriminarea socială bazată pe orientarea sexuală și identitatea de gen a continuat. Comunitatea de lesbiene, homosexuali, bisexuali, transsexuali și intersexuali (LGBTI) a raportat cazuri de abuz verbal și fizic. În majoritatea cazurilor, ofițerii de poliție au fost reticenți în a deschide dosare împotriva făptuitorilor. Potrivit unui studiu realizat de Consiliul Antidiscriminare în 2018, comunitatea LGBTI a avut cea mai mică rată de acceptare socială dintre toate grupurile minoritare.

În luna mai, ONG-ul Genderdoc-M a organizat cel de-al 18-lea marș anual al solidarității. Pentru al doilea an consecutiv, circa 1,500 de polițiști au fost dislocați pentru a asigura siguranța celor 200 - 300 de participanți care au parcurs 2,5 km prin centrul Chișinăului. Nu au raportate încercări de a perturba marșul și doar câțiva contra-demonstranți izolați au protestat. În aceeași zi, președintele Dodon și Biserica Ortodoxă din Moldova au organizat un festival pentru a celebra valorile familiei tradiționale. Genderdoc-M a raportat opt atacuri verbale și cinci fizice împotriva persoanelor LGBTI pe parcursul anului. Genderdoc-M a raportat că 13 cazuri de discriminare, discurs de ură, infracțiuni de ură, încălcarea drepturilor familiei și libertatea de întrunire bazată pe orientare sexuală sau identitate de gen au fost examinate la CEDO, inclusiv două înregistrate pe parcursul anului. În iunie, Genderdoc-M a raportat un caz de incendiere intenționată a automobilului avocatei și apărătorului drepturilor omului, Doina Ioana Straisteanu. În opinia organizației, crima a fost motivată de eforturile avocatei de a apăra comunitatea LGBTI. Organizațiile societății civile au raportat că, deși persoanelor transgender li s-a permis să își schimbe numele (de exemplu, din nume de bărbat în nume de femeie) în documentele de identitate, inclusiv pașapoartele, autoritățile nu le-au permis să-și schimbe marcherii de gen pentru a reflecta identitatea de gen. Persoanele transgender au suferit și de discriminare la locul de muncă (vezi pct. 7.d.).

În Transnistria, raporturile sexuale consensuale între persoane de același sex sunt ilegale, iar persoanele din comunitatea LGBTI au fost supuse atât discriminării oficiale, cât și celei sociale.

Stigmatul social împotriva persoanelor cu HIV și SIDA

Persoanele cu HIV au continuat să se confrunte cu discriminarea socială și oficială.

Legea interzice spitalelor și altor instituții de sănătate să refuze internarea sau accesul la serviciile de sănătate sau să solicite taxe suplimentare de la persoane cu HIV sau persoane presupuse HIV-seropozitivi. Deținuții cu HIV/SIDA s-au confruntat cu niveluri ridicate de discriminare atât din partea personalului închisorilor, cât și din partea altor deținuți.

Spitalele au dezvăluit fără consimțământ statutul HIV către persoane fără drept de a poseda astfel de informații.

Secțiunea 7. Drepturile de muncă

a. Libera asociere și dreptul la purtarea de negocieri colective

Legea prevede că angajații au dreptul să constituie și să adere la sindicate independente, să poarte negocieri colective și să organizeze greve legale. Autoritățile au respectat, în general, aceste drepturi, cu anumite restricții. Legea interzice discriminarea antisindicală, dar nu conține prevederi privind repunerea în funcție a angajaților concediați pentru activitatea sindicală. Legea nu permite salariaților guvernamentali și angajaților din serviciile esențiale, cum ar fi organele de drept, instituțiile medicale și serviciile publice, să participe la grevă. Legea interzice grevele pe parcursul calamităților naturale, epidemiilor și pandemiilor, precum și în perioada stării de urgență. La cererea unei părți într-o dispută, autoritățile pot impune arbitrajul obligatoriu. Nu există anumite categorii de angajați excluși din mecanismele relevante de protecție juridică sau protejați diferit prin acestea.

Guvernul și angajatorii au respectat în general libertatea de asociere și dreptul la negocieri colective. Organizațiile angajaților au fost independente față de guvern, de partidele politice, de angajatori sau de asociațiile patronale. Nu au fost raportate cazuri de intervenție a guvernului, partidelor politice sau angajatorilor în funcționarea organizațiilor de lucrători. Procurorii pot respinge plângerile sindicatelor care acuză comportament antisindical, iar autoritățile nu au pedepsit presupuse încălcări ale dreptului sindical. Muncitorii și-au exercitat dreptul la grevă, organizând greve legale.

Există un mecanism de monitorizare și aplicare a legislației muncii prin intermediul Inspectoratului de Stat al Muncii (ISM) din cadrul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și Procuraturii Generale, însă acesta nu a reușit să monitorizeze și să asigure respectarea drepturilor la negociere colectivă și la organizare eficientă. Legea nu prevede sancțiuni eficiente pentru încălcarea libertății de asociere sau a drepturilor sindicale. Sancțiunile pentru eșecul deliberat de a negocia și modifica convențiile colective sau încălcarea termenilor negociați nu au fost suficiente pentru a descuraja încălcările. ISM nu are autoritatea de a aplica sancțiuni pentru încălcarea cerințelor privind sănătatea și securitatea la locul de muncă; aceasta a fost delegată altor 10 agenții de stat în funcție de domeniile lor de expertiză.

b. Interzicerea muncii forțate sau obligatorii

Legea interzice munca forțată sau obligatorie, cu anumite excepții. Legea și o Hotărâre a Guvernului permit autorităților centrale și locale, precum și organismelor militare, să mobilizeze populația adultă în anumite condiții, cum ar fi o calamitate de nivel național, și să folosească astfel de muncă pentru dezvoltarea economiei naționale. Autoritățile nu au invocat această dispoziție în cursul anului. Sancțiunile pentru persoanele care folosesc munca forțată au fost suficient de severe pentru a descuraja încălcările, dar au fost rareori impuse.

Autoritățile nu au aplicat legea eficient. Resursele, inspecțiile și remediile pentru munca forțată, în general, au fost inadecvate. Bărbații și femeile au fost supuși/supuse traficului de muncă în Rusia, Turcia, Cipru și Emiratele Arabe Unite. Cazuri de trafic intern de persoane au fost înregistrate în toate raioanele țării și au vizat predominant fermele agricole, iar în orașe mai mari – cerșitul. Traficul intern pentru cerșit și exploatarea prin muncă a fost în mod constant în creștere. Complicitatea oficialilor în trafic a continuat să fie o problemă semnificativă pe care autoritățile au încercat să o reducă prin punerea sub acuzare a celor implicați.

A se vedea și Departamentul de Stat, *Trafficking in Persons Report* (Raportul privind traficul de persoane), www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Interzicerea muncii copiilor și vârsta minimă la angajare

Vârsta minimă la angajare este de 15 ani. Legea permite minorilor cu vârste cuprinse între 16 și 18 ani să muncească în condiții speciale, inclusiv program de lucru mai scurt (35 de ore de lucru pe săptămână și fără muncă de noapte, în week-end, de sărbători sau ore suplimentare). Minorii în

vârstă de 15 ani pot lucra cu permisiunea scrisă a unui părinte sau tutore. Munca pentru minorii de 15 sau 16 ani nu trebuie să depășească 24 de ore pe săptămână. Minorii sub 18 ani nu au voie să efectueze lucrări vătămătoare și periculoase în 30 de ramuri industriale, inclusiv construcții, agricultură, industria alimentară și cea textilă. Legea interzice cele mai grave forme ale muncii copiilor și prevede pedepse de trei până la 15 ani de închisoare pentru persoanele care atrag copiii în astfel de activități. În circumstanțe agravante, instanțele pot mări pedeapsa până la închisoare pe viață. Sancțiunile pentru infracțiunile care implică cele mai grave forme ale muncii copilului au fost suficiente pentru a descuraja încălcările.

Părinții proprietari de ferme sau lucrători la ferme și-au trimis deseori copiii să lucreze pe câmp sau să-și găsească alte locuri de muncă. La fel, au lucrat la ferme copiii lăsați în urmă de către părinții care au emigrat. Marea majoritate a lucrătorilor minori au muncit în afacerile de familie sau la fermele de familie.

A se vedea și: Departamentul Muncii, *Findings on the Worst Forms of Child Labor*, (*Constatări privind cele mai grave forme ale muncii minorilor*), la www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/.

d. Discriminarea la angajarea în muncă și exercitarea profesiei

Legea interzice discriminarea după criterii de sex, vârstă, rasă, culoare, naționalitate, religie, opinie politică, origine socială, reședință, dizabilitate, statut HIV-pozitiv, apartenență sau activitate sindicală, precum și altele care nu au legătură cu calitățile profesionale, cum ar fi orientarea sexuală. Legea cere angajatorilor să asigure șanse egale și tratament fără discriminare pentru angajați, să aplice aceleași criterii în evaluarea muncii fiecărui angajat și să prevadă condiții egale pentru bărbați și femei la locul de muncă și în privința obligațiilor de familie. Legea definește și interzice discriminarea directă și indirectă. În general, sancțiunile au fost suficiente pentru a descuraja încălcările.

Cazuri de discriminare au avut loc la angajare în câmpul muncii și exercitare a profesiei după criterii de sex, dizabilitate, statut de minoritate, orientare sexuală, identitate de gen și statut HIV-pozitiv. Conform CNSM, au fost frecvente cazurile când angajatorii au refuzat angajarea femeilor gravide, deoarece munca era asociată cu plăți suplimentare care trebuie achitate după naștere.

De asemenea, potrivit legii, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității va fi responsabil pentru revizuirea plângerilor de discriminare și formularea de recomandări. În septembrie, Consiliul a luat decizii cu privire la 191 de cazuri de presupusă discriminare, cu 43% mai mult față de 2018.

e. Condiții de muncă acceptabile

Potrivit CNSM, în luna octombrie, restanțele la plata salariilor au depășit 40 milioane lei (2.27 milioane dolari), aproape jumătate din sumă revenind serviciului silvic de stat.

Legea stabilește săptămâna maximă de lucru de 40 de ore, și compensații pentru orele suplimentare, prevede cel puțin o zi liberă pe săptămână, și impune un concediu anual plătit de cel puțin 28 de zile calendaristice (cu excluderea sărbătorilor oficiale). În anumite sectoare, cum ar fi învățământul, asistența medicală și serviciile publice, pot fi folosite planuri diferite de concediu plătit. Legea interzice orele suplimentare obligatorii excesive. Angajații străini și migranți au același statut juridic ca și angajații naționali.

Autoritățile stabilesc standarde de sănătate și siguranță ocupațională. Conform legislației muncii, angajații se pot retrage din situații care le pun în pericol sănătatea sau securitatea fără a risca să piardă locul de muncă.

Pentru angajare, Codul muncii impune contracte de muncă. Nu au existat rapoarte despre contracte de muncă în sectorul agricol, unde autoritățile centrale nu au avut un mecanism eficient de monitorizare a îndeplinirii condițiilor legale.

Eforturile autorităților să asigure respectarea cerințelor privind salariul minim, orele de lucru, standardele de siguranță ocupațională au fost limitate și ineficiente. Legea cere autorităților să stabilească și să monitorizeze standardele de siguranță în muncă, dar nu sunt disponibile rapoarte publice privind inspecțiile realizate pentru a verifica respectarea standardelor de sănătate și siguranță. Sancțiunile pentru încălcări au fost insuficiente pentru a descuraja încălcările.

Inspectorii de la ISM au fost obligați să anunțe în prealabil înainte de a efectua inspecții la locul de muncă și în general li s-a interzis să efectueze inspecții la fața locului, dacă informațiile solicitate pot fi obținute în scris, ceea ce a determinat reducerea capacităților acestora. De asemenea, prin această modificare a legii responsabilitatea pentru controlul respectării cerințelor de securitate și sănătate la locul de muncă a fost repartizată între 10 agenții sectoriale de inspecție, majoritatea neavând personal suficient

pentru a efectua inspecții. Drept urmare, ISM nu a efectuat inspecții inopinate sau la fața locului în 2018 sau din ianuarie până în iunie, iar agențiile sectoriale au efectuat mai puțin de 100 de astfel de inspecții. Autoritățile nu au aplicat în mod eficient protecțiile legale, iar munca copiilor a rămas o problemă, în special în agricultură și construcții.

Economia informală înfloritoare a reprezentat o parte semnificativă a activității economice din țară. Conform Organizației Internaționale a Muncii, 30,9% din totalul populației ocupate au avut un loc de muncă neoficial, 68,7% din aceste locuri de muncă fiind în sectorul agricol. Lucrătorii din economia informală nu au beneficiat de aceeași protecție juridică ca angajații din sectorul formal. Nu au existat programe sociale guvernamentale destinate lucrătorilor din economia informală.

Condițiile economice precare au determinat întreprinderile să cheltuiască mai puțin pe echipamente de siguranță și să acorde o atenție insuficientă securității angajaților.

Există un consens între părțile interesate că, după modificarea legislației care reglementează inspecțiile de muncă, standardele de securitate și sănătate la locul de muncă s-au înrăutățit pe parcursul anului. În primele nouă luni ale anului, ISM a raportat 352 de accidente de muncă de pe urma cărora au avut de suferit 366 de persoane. De asemenea, ISM a raportat 18 decese legate de muncă. Comisiile din cadrul întreprinderilor au investigat 266 de cazuri de incapacitate temporară cauzate de accidente de muncă cu implicarea a 274 de persoane.